

Livet i klitegnene Istrup i 1920'erne og 30'erne

af Jens Høgholm, Gyvelvænget 17, 7755 Bedsted

Årbogens redaktion har bedt mig fortælle om livet i den klitegn, hvor jeg er født, og hvor jeg har levet i 67 år. Min beretning er en blanding af, hvad jeg selv kan huske og hvad de, der var gamle i min barndom, har fortalt mig.

Jeg vil begynde med et citat fra Historisk Årbog for Thy, Han Herred og Mors fra en artikel skrevet af Einar Christensen, som også er født og opvokset i Istrup, men før mig:

"Istrup, denne mærkelige cirkelrunde slette, af grænset mod syd af Nedergaard Bakke, mod vest af de hvide sandbjerge, mod nord af Embak Remme og mod øst af Legind og Gyrupe Bakker. Istrup er kun en sandslette, og ufatteligt er det, at nogen har kunnet bosætte sig på så fattigt og øde sted."

Men Istrup har været beboet længe før, sandsletten blev til. Det vidner gravhøjene om, men de ligger også syd for sletten, på morænebakkerne. Det menes, at Ove Sø (udtales på egnen "Over Sø", dvs. den øvre sø - sammenlignet med de "nedre", Ørum og Flade Søer) og sletten har haft forbindelse til havet før sandflugtens tid, hvorved sletten er blevet fyldt op med sand. Nedergaard, mit fødehjem, har formentlig sit navn fra en tid, hvor det var den nederste gård i Istrup. Gården er afsat på gamle kort, og via studier i Egnshistorisk Arkiv har jeg konstateret, at Nedergaard omtales første gang i det 16. århundrede.

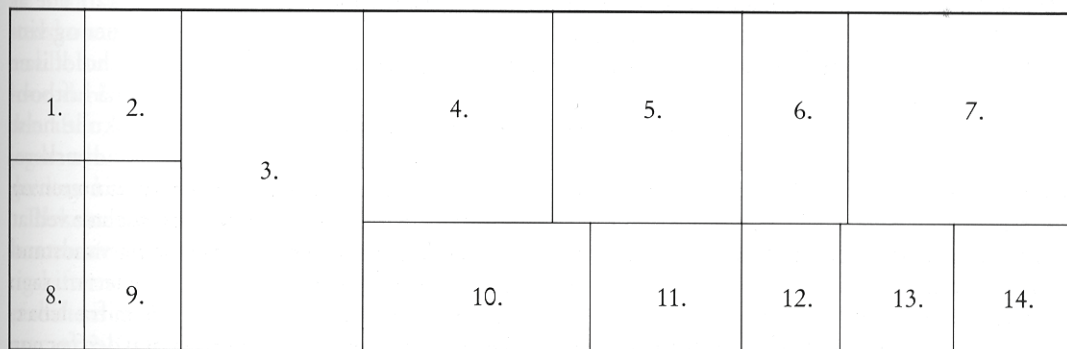
Jeg vil begynde med at fortælle om tiden omkring kirkens nytår, ca. 1. december, for da begyndte juleforberedelserne. Ja, faktisk havde vi allerede sidst i oktober eller først i november slagtet et får, hvis bestanddele skulle bruges i julen. Et får blev mest lavet til pålæg. Der var talg eller spæk, der først blev saltet lidt og så kogt. Lårene blev saltet og røget og hængt op på siden af skorstenen, hvor mor så gik op og skar et stykke af efter behov. Talg brugtes også til at støbe tællelys af til jul. Det gik der det meste af en dag med. En dag skulle julegrisen slagtes, og næste dag skulle der "gøres skik på den" (tilberedes). Der blev i god tid gjort aftale med hjemmeslagteren, Chr. Nielsen, som var vores slagter, eller Karl Nielsen. De to slagtede mange grise til jul. Når slagteren kom, skulle vandet i

gruekedlen være kogende, så grisen kunne skoldes efter slagtingen. Når der skulle gøres skik på grisen eller støbes lys, kom mormor for det meste og hjalp os. Mormor og morfar boede i Kjallerup, ca. 2 km. fra Nedergaard. De kom altid gående, da de som mange ældre dengang ikke havde lært at cykle. Ingen af mine bedsteforældre har kunnet cykle.

Julegrisen vejede som regel et par hundrede pund. Af grisen blev der lavet de samme ting som i dag. Skinkerne blev saltet og røget og hængt op på skorstenen. Røget skinke til hvid stuvning var en god ret! Grisens 2-3 tommer tykke flæskelag blev saltet og brugt som stegt eller kogt flæsk. Blodet blev blandet med rugmel, fedt og en del krydderier og fyldt i de rensede tarme til blodpølser. Da pølserne ikke kunne holde sig ret længe, blev der delt ud til naboerne, der så gjorde gengæld, når de slagtede. Folk hjalp hinanden meget, og man holdt også slagtedag på skift, så der var fersk kød over en længere periode.

Vores stuehus ("Æ sals" eller "Æ råling") var bygget i 1851 og var 7 meter bredt og 23 meter langt. Det var indrettet således:

1. Hønsrum, der i 1931 blev erstattet af et maskinhus med plads til høns.
2. Et lille karlekammer.
3. Et stort bryggers.
4. Opholdsstue, hvor man også sov. Sengene stod med fodenden mod hinanden.
5. "Æ pænstou".
6. Forgang med opgang til kornloftet.
7. "Æ Sturstoue med et langt bord og en bæk, klædeskabe og dragkiste. Storstuen blev kun brugt, når vi havde tærskemaskine, og når der var store gilder. Så skulle skafferen rundt til naboerne for at låne borde og bænke. Det var altid den samme skaffer, så han vidste, hvor han kunne låne det nødvendige.
8. Tørvehus.
9. "Æ bågstou" (bagstuen) med stor ovn og gruekedel. Kun når der blev fyret op her, var der varme i karlekammeret.
10. Køkken med komfur og indfyring til bilæggerovnen, der stod i opholdsstuen. I min barndom var der gule murstensklinker på gulvet i både køkken og bryggers.
11. Spisekammer.
12. "Æ roelstou" (rullestuen) hvor der stod en stor trærulle med gule stenklinker i som vægt.
13. Kælder med to

1. Hønsrum

2. Karlekammer

3. Bryggers

4. Opholdsstue og sovested

5. »Æ Pænstou«

6. Forgang med opgang til kornloft

7. »Æ Sturstou«

8. Tørvehus

9. Bagestue

10. Køkken

11. Spisekammer

12. Rullestue

13. Kælder

14. Sengekammer

saltkar, som regel oversavede trævintønder, købt på strandauktion. Det ene var til fårekød, det andet til svinekød. I kælderen var der også krukker med saltede sild. 14. Sengekammer med indgang fra storstuen - alle dørhåndtag og beslag var af messing, og de skulle være blankpudsede, især til jul. Peder Sørensen, kaldt Peder Nedergaard, der byggede stuehuset, drev en slags handels- og entreprenørvirksomhed på stedet. Hans slægt havde Nedergaard fra 1787 til 1916, min far købte gården i 1919.

Når der blev fyret i gruekedlen, f.eks. til storvask, og i den store ovn, f.eks. til jul, brugte man lyng som brændsel. I ovnen blev der bagt alle slags brød, og til jul bagtes der ”nødder” (pebernødder), som næsten var den eneste slik, vi fik. Pebernødderne blev fyldt i melsække og hængt op på skorstenen, så de kunne holde sig sprøde.

I modsætning til mange andre steder bagte vi ikke selv rugbrød eller bryggede øl.

Til jul skulle der også ferniseres, og petroleumslamperne skulle pudses. Det elektriske lys kom først til Istrup i 1948.

Vi skulle helst være færdige i marken til jul, og der skulle køres roer ind til helligdagene og skæres hakkelse til hestene.

Hver anden uge skulle vi til mølle og brugsforening i Svankjær. Vi samarbejdede med en nabo, Rødbros, der tog turen de andre uger. I stalden skulle vinduerne vaskes og staldlygten efterses, så der var bedst muligt lys i den mørke tid.

Juletræ havde vi, men ikke adventskrans. Det

var sjældent, der var gudstjeneste juleaften, for der var ikke elektrisk lys i kirken. Midt på juleaftensdag fik vi frokost med kogt øl til. Juleaften var ”Lajs Jens” (Jens Rødbro) og hans mor på besøg hos os, og nytårsaften besøgte vi dem. Når vi havde spist juleaften, blev juletræet tændt. Vi var ikke så gode til at synge, men far læste juleevangeliet, og bagefter legede vi forskellige gamle lege med nødder, ”nødder hend” (nødder borte), ”pek mus”, ”min gris er løbet til skovs”, ”effen eller ueffen” og mange flere. Kun børnene fik en julegave, noget nyttigt som f.eks. vanter, strømper eller et halstørklæde. Engang fik jeg et par overtræksbukser, som jeg var særlig glad for. Jeg fik aldrig legetøj af mine forældre, men det fik jeg som regel af den københavnerdreng, vi havde på ferie om sommeren. Fra hans forældre kom der også en julebog til far og noget andet til mor. Vi holdt jul helt til helligtrekonger, og i den tid lavede vi ikke andet end at passe dyrene og gå på julebesøg hos slægt, venner og naboer. Vi var også til børnenes juletræ i Missionshuset. Dengang malkede vi tre gange om dagen, så når vi kom hjem efter aftenbesøg, skulle far som regel ud at malke.

Efter jul var der ikke så meget at lave, men der var pligtsnekastning i snevejrperioder, og det sneede meget dengang. Når store ejendomme skulle møde med en snekaster en hel dag, kunne mindre nøjes med halv dags snekastning. Først skulle der ”vises om” dvs. sættes ”visker” af rughalm, så vejfarende, især mælkekusken, kunne se, hvor der bedst kunne køres.

»Nedergaard« i Istrup

Når der var is på søen, var vores karl ude at stange ål, vi havde en karl både sommer og vinter, og de, der var gode til at stange ål, holdt især øje med, hvor der var ”kywl”, dvs. små luftbobler ved ålens for- og bagende. Der skulle helst være klar is uden sne på. Mange håndværkere, især murere, havde ikke arbejde om vinteren og kunne derfor bjerge ”mad” til husbehov ved at stange ål på isen. Det var før søens vandstand blev sænket i 1931.

Om vinteren kørte vi grus hjem fra havet, f.eks. til støbning af ladegulv, hvor der før var lergulv. Mine forældre byggede ny stald i 1925, og dertil kørte de selv grus fra stranden.

Om vinteren, når vejret var til det, skulle der renses grøfter og drænes, for jorden var meget vandlidende.

Den 2. februar blev der holdt ”kjørmesbojl”, (kyndelmissegilde). Det gik på skift mellem dem, der havde ”skyvter” (skifter) ned mod søen. Hver ejendom havde 1-3 skifter. Der var ”æ holmskyvter” (holmskifterne) og ”æ vandstedskøwter”, og hvert skifte var afmærket med en lille tue. De, der var med i et skiftelaug, vidste, hvor deres skifter var. Kun mændene var med den aften, der var ”kjørmesbojl”. Det første år, jeg kan huske, fik vi varm mad, men senere var der kun kaffebord.

Påskelørdag holdt Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg

kommune auktion over ”æ fatteskøwter” (fattigskifterne). En del beboere fra Lyngby bød på et skifte eller et lod til høslet. Prisen for en sommer var 2-10 kr., afhængig af græskvaliteten. Det almindeligste græs i skifterne var det stive kattesæk.

Den 1. april blev Gjerup Rende, et lille vandløb, der fra egnen nord for Lyngby løb mod Ove Sø og et andet vandløb, der kom fra Nedergaards jorder og klitter, stemt op, så ”æ vandstedskøwter” kunne overrisles med bedre sommergræsning til følge. ”Æ stem” blev fjernet igen den 1. maj. Arbejdet med vandreguleringen blev udført af en ældre mand, der hed Niels Peder Jensen, men altid blev kaldt ”Peder Huus”.

Når en i Istrup havde fødselsdag, kom naboerne selvbudne, altid i træsko og med tøjskoene under armen.

Om vinteren var der husflidsskole i Istrup Skole eller i Nedergaards storstue. Lærer Kjeldgaard underviste i kurvefletning og bogbinding.

I Istrup Skole afholdtes der møder med forskellige talere, bl.a. af de mange lægprædikanter, der var i Thy. Til missionsuge i Svankjær kørte vi i hestevogn eller kane, og vi havde naboer med, så der var fuldt læs. Missionsugen blev holdt i den uge af februar, hvor der var fuldmåne, så folk kunne se at gå

eller køre.

Dengang som nu var der forskel på folks interesser. To familier med en voksen søn og datter hjemme spillede kort om vinteren, og på sommersøndage spillede de krocket. Dengang arbejdede ingen om søndagen, undtagen med at passe dyrene. Både dyr og mennesker skulle hvile, og mange mennesker gik eller kørte i kirke.

Min far begyndte forårsarbejdet den 1. april, hvis frosten var af jorden, men mange ventede til den 1. maj.

Foråret var en dejlig tid med fuglelivet ved Ove Sø. Først kom lærken og viben. Så kom "ætarer" (ternen), og omkring 1. maj ankom svalen. På stille morgener og aftener nød vi de mange fugles sang og skrig. Vi var mere i pagt med naturen dengang, uden larm af traktorer og biler.

Men vi kom væk fra forårsarbejdet, som de gamle i Istrup begyndte på omkring den 1. maj. De såede i hvert fald ikke korn før, for der skulle være varme i jorden først, og den skulle helst kunne støve, når såningen med hånden begyndte. Bagefter blev kornet harvet ned med "slæthar" (sletharven), men så skulle der også helst komme regn, for ellers avlede man ikke meget på de sandede jorder. Der blev avlet mange kartofler og gulerodder, afgrøder, der groede godt på de sandede jorder. Roer blev sået omkring 1. juni, og det var mest turnips og runkelroer, mens man ikke kunne avle kålroer. Og til sukkerroeavl var jorden i alt for dårlig gødningsstand. Kunstgødning blev der brugt meget lidt af, og kun de fire sydligste ejendomme havde ajlebeholder, da grundvandet på sletten stod for højt til, at man kunne få gravet en ajlebeholder i jorden.

Alle beboere i Istrup havde får dengang, og de blev vasket og klippet to gange om året, om foråret, når man var færdig med "æ drøwt" (forårsarbejdet i marken). Lammene blev solgt til slagting, og ulden blev spundet til garn. Noget garn blev brugt til vævning af "hølsklæde", som lagdes på sengene i stedet for lagner, især om vinteren, for det gav varme, selv om det kradsede. Af de vævede stoffer blev der også syet tøj, og af garnet strikkede man hoser (strømper) og uldtrøjer. Den uld, man ikke selv brugte, blev solgt. Vi havde altid 6-8 får, der om sommeren stod tøjret parvis, oppe i klitten, og vi skulle flytte dem på vej til skole. Om vinteren gik fårene i "æ forsti" (fårestien).

Jeg havde 1 km. til Istrup Skole. De fjernestboende havde 3 km. Eleverne var delt i "stur klas" og "bette klas". Om sommeren, hvor der var meget at bestille hjemme, gik de store elever kun i skole to dage om ugen, fra kl. 7 - 12, om vinteren derimod fire dage, fra kl. 9 - 16. For de smås vedkommende var skolegangen sommer og vinter lige omvendt, om sommeren dog helt til kl. 16.

Der var ikke elektricitet i skolen, så dagslyset skulle udnyttes. Vi gik i skole på bare fødder eller med "pløshoser" (strømper uden bund). Nogle gik i træsko, også om vinteren. De første gummistøvler kom frem, da jeg gik i 1. klasse.

Vi gik i skole seks dage om ugen. Der var dengang ca. 20 børn i Istrup Skole, altså ca. 10 i hver klasse.

Hvert forår var der arbejde i klitterne (se foto i Sydthy Årbog 1984). Arbejdsgiveren var staten, der efterhånden havde opkøbt klitjorden fra gårdene i Madsted, Kjallerup og Istrup. Klitarbejdet bestod i at slå lyng og køre det til steder, hvor stormen havde revet hul i klitterne. Kvindfolkene deltog også i denne sandflugtsbekæmpelse. Da jeg var dreng, var der næsten ingen træer i Istrup, og klitterne var ikke beplantet, så en varm sommerdag kunne havgusen pludselig drive ind over egnen.

Når roerne skulle luges, kravlede vi på alle fire, for de små planter kunne ikke tåle at blive rørt for meget ved i den løse sandjord. En gang, da far, vores karl og jeg lå og lugede, sprang vores karl pludselig op, da der lå en hugorm lige foran ham. Hugorme var der mange af, og på en enkelt sommer slog jeg 21 ihjel.

Jeg har været med til at ælte tørv med hestegang. Jeg skulle køre hestene, der gik rundt og rundt, trækkende en stang, der via nogle tandhjul var forbundet med en æltemaskine. Når tørvene havde ligget til tørring, skulle de først rejses, siden stakkes. Det var mest børnenes arbejde. Folk i Istrup havde eng med tørvegrave enten i Åkjær eller Nørhå eng, henholdsvis ca. 3 og 5 km hjemmefra.

Her skulle der slås græs til agerhø med slåmaskine. Kun få havde selv slåmaskine, så de fleste måtte leje en. Når høet var tørt, skulle det sættes i stakke, som blev kørt hjem ca. 14 dage senere. Inden kornhøsten skulle der slås græs med høle til sø- og enghø, så der blev ikke tid til sommerferie. Tværtimod arbejdede man ofte fra tidlig morgen til sen aften. For at holde høleen

At kunne holde sin le skarp kendetegnede den dygtige høstkarl og var en betingelse, hvis den lange høstdag ikke skulle blive et slidsomt foretagende. Og jo finere det strå var, der skulle mejes, des skarpere skulle leen være. At meje enggræs til hø krævede en skarpere le end f.eks. til rug eller havre.

Leen blev ikke slebet på en slibesten, men æggen blev hamret tynd på en »Haarebænk«, Haarehamre eller hærde. Betegnelsen findes næsten enslydende i alle egne af Danmark.

På Haarebænken var anbragt en ambolt og et vinkelret bræt med inddelte hak til den spidse ende af hammer-skaftet. Den person, der skulle »Haare« satte sig bag dette bræt og med leens skaft hvilende mod højre skulder holdt han med venstre hånd lebladet mod ambolten, og med små hurtige slag med hammerens spidse »Pen« bankedes æggen tynd som et barberblad. På den måde var den lettere at stryge skarp igen efter kort tids brug, end hvis den var sleben på en sten.

Man »Haarede« to gange om dagen, morgen og middag, og Haarekamlen var anbragt på nordsiden af en bygning, ikke så meget af hensyn til kølighed, men mere for at solens genskin på det blanke leblad ikke skulle genere synet. I mellem disse 2 haaringer klarede man sig med jævnlig strygning af den sandbehandlede strygespån, der sad i en holder på leskaftet.

At ramme en sten under høstarbejdet var lidt af en katastrofe for den tynde æg og kunne kræve en ny omgang med hammeren på Haarebænken og et uvelkomment afbræk på en travl høstdag. Foto: Niels Aage Vestergaard

skarp, skulle den jævnligt ”hårdes” på en hårdestol, så en tidlig morgen med stille vejr kunne man høre karlfolkene rundt på ejendommene sidde og skærpe deres leer, inden de gik i engen. Enghøet blev revet sammen med håndrive og forket i stakke. ”Æ kvendfolk” hjalp til, både med hø- og kornhøsten. Når ”æ kålfolk” høstede korn med le, gik ”æ kvendfolk” bagefter

og bandt op. Så blev kornet sat i ”rå” (rækker) og stod der, til det ca. 14. dage senere blev kørt hjem til en stor stak. Ikke alle kunne sætte en sådan stak. Nogle var kendt for at være særligt gode til det, f.eks. Peder Nedergaard, så han satte mange stakke.

Når man på en ejendom var færdig med at høste, slog høstkarlen på leen, så naboerne kunne høre det, og så fik man æbleskiver. Man hjalp hinanden meget i høstens tid, især når der skulle køres korn. Vores nabo havde meget engkorn. Det hjalp vi altid med at køre hjem. Der blev avlet vinter- og forårsrug og lidt byg, men mest havre. Nogle avlede endda gråhavre, der med en meget let kerne kan minde om flyvehavre. Da der ikke blev sprøjtet, var der meget ukrudt i kornet, især senegræs (kvikgræs), men det gav så meget godt stråfoder. Der var altid sen høst, ikke mindst fordi forårssåningen blev foretaget sent. Der var meget hårdt, legemligt arbejde dengang, men det er tilsyneladende ikke arbejde, der ødelægger folk, for mange mennesker, der har slidt hårdt i deres yngre dage, er blevet meget gamle.

Når kornhøsten var overstået, skulle vi i gang med efterårsarbejdet. Først skulle der skrældpløjes, så harves flere gange, så senegræsrodderne kunne komme ovenpå jorden og visne. Når kartoflerne skulle graves op, havde vi børn kartoffelferie fra skolen for at kunne hjælpe med at samle kartofler. I oktober eller først i november kom tærskemaskinen til Istrup. Det var hvert år en begivenhed af rang, og det varede som regel en uges tid, inden tærskningen i Istrup var overstået og tærskemaskinen igen kørte op over ”æ Rødbro bak”. En halv snes mand havde da deltaget i tærskearbejdet, men det gav ikke så meget korn. De mindre ejendomme avlede 35-80 tønder, de større 100-200. Som dreng blev jeg sat til at bære avner væk fra tærskemaskinen. De var ikke så tunge, men det støvede meget, så man blev godt beskidt. Lønnen for mit arbejde var fra 50 øre og opefter, og da jeg en gang fik 3 kr. for det, følte det som en hel formue. Vi spiste altid godt i tærsketiden, og så fik vi øl til maden for at skylle støvet af halsen. Nogle bryggede selv øllet, men ellers fik vi det i 50 liters ankre. Der blev lavet mange løjer, når så mange var sammen, så tærskedagene var sjove.

Senere skulle roerne tages op, og som allerede nævnt skulle efterårspløjningen være overstået

inden jul, men nogle pløjede kun om foråret. Roerne blev dækket med lyng, men lyng blev også brugt til mange andre ting: til at lægge under kornstakkene, så de ikke stod direkte på jorden, fin lyng til at fodre med og grov lyng til at fyre med. Til at høste det grove brugte vi en "ljyngjar" (lyngjern/lyngle), til det fine en almindelig høle. I krigsårene 1941-42 havde vi varme, tørre somre, som sammen med kolde vintre (ned til minus 30 grader) resulterede i en dårlig avl. I de efterfølgende kolde vintre, blev der slået i hundredvis af læs lyng i klitterne. Også fra Mors og endnu fjernere egne hentede man lyng i klitterne, og der var mere lyng end nu, hvor der er mere skov. Under krigen lavede og solgte mange folk staldkoste ("limmer") af lange lyngranker, der blev rykket op. Dengang kunne man ikke få andet at lave koste af.

Når lyngbyboerne skulle slå græs til hø i fattigskifterne, gik de hjemmefra midt om natten med høleen på nakken og madtejnen under armen. Der er ca. 5 km fra Lyngby til Ove Sø, så de kunne være fremme tidligt om morgenen. Enggræsset var lettest at slå, mens der endnu var "dog" (dug) på. Lyngbyboerne kørte også med hestevogn over klitterne til søen, men når høet skulle bjerges hjem, måtte de følge den ca. 10 km lange vej forbi Hvidbjerg vesten å kirke. Når man kørte hø hjem fra engene, lå folk i høet og hvilede sig. Hestene kunne selv finde vej hjem, og der var ikke så megen anden trafik.

Lyngbyboerne havde mange får, og når de var blevet klippet om foråret, fik moderfårene hængt en lille træplade om halsen med ejerens forbogstaver. Så kunne ejeren nemt kende sine får, men landmændene i Istrup kunne også finde ejeren, når de fangede et "havbofoer" på dyrket mark. Fårene gik løse i klitterne, som får og køer gør i de norske fjelde, og når en klitbonde fangede et får, f.eks. i en kornmark, måtte han tage det i hus, og så skulle ejeren komme og hente det mod en betaling på 1 kr. for et får og 50 øre for et lam. Nogle af lyngbyboerne kunne være lidt knotne over at skulle af med penge, men så fik de somme tider et bundt rabarber med hjem. Man havde nemlig hverken haver eller træer i Lyngby dengang. Når vi skulle have bud efter en fåreejer, skulle vi ned til A.C. Mikkelsen for at ringe til Lyngby. Mikkelsens var den eneste i Istrup, der havde telefon. Det var en kysttelefon, for de skulle stille med heste, når redningsbåden skulle ud.

Der blev vasket storvask en gang om måneden, men nede på sletten ("æ kjar") stod grundvandet højt, og det var røddigt (okkerholdigt), så beboerne i de lavtliggende ejendomme måtte hente vand fra "æ vildkjæl" (vildkilden) ved Nedergaard. Kilden var ca. 1½ meter dyb, og der var sat et rør ned med 1 meter i diameter.

Fra kilden vældede der hele tiden rent, klart og iskoldt vand op. Til storvask lånte man transportspande af hinanden, og når man havde læsset 8-10 fyldte spande på hestevognen, var kilden tom, men 10 minutter efter var den fuld igen og løb over, ned i en grøft. Vi brugte også kilden til at afkøle mælken om sommeren. Når vi var færdige med at malke, blev transportspanden sat ned i kilden.

Hygiejnen var ikke så overdreven dengang. Mandfolkene gik for det meste med en hjemmestrikket uldtrøje inderst. Derover en hvid lærredsskjorte og måske også en bluse. Man brugte altid vest for at have et sted til "æ klok" og lommekniven. En sort krave dækkede det af skjorten, som vesten ikke kunne dække. Når man vaskede sig, nøjedes man med det, der var synligt, hals, hoved og hænder. Når man skulle i byen, skiftede man den sorte krave ud med en sort til pænt brug. Skjorten byttede man ikke når man skulle i byen, for når man fik en jakke på, kunne ingen se, hvad der var indenunder. Om håndleddene havde man et par muffedisser, et par strikkede ærmer på 10-15 cm. længde.

"Hovtør" (hedetørv) med en diameter på ca. ½ meter blev gravet i klitlavningerne, hvor mange års vegetation, godt sammengroet, gav godt brændsel, især til bilæggerovnen. Tørvene blev gravet op med en speciel spade. Der blev gravet "møntør", dvs. rygningstørv til stråtagene. Disse tørv var godt en meter lange, så de kunne nå godt ned på begge sider af tagryggen. Da mine forældre overtog Nedergaard i 1919, var der stråtag over det hele, enten rughalm, tærsket med plejl eller tagrør, høstet ved søen om vinteren. Til tækkegarn brugtes kokossnor, der kan tåle at blive våd gang på gang uden at rådne. Kokosreb blev også brugt til fåretøjr. Man brugte også simebånd, lavet af rughalm, der var snoet. Sådanne simer brugtes også til at binde kornet i "toneg", to sammenhængende kornneg, der ikke så let gik i stykker som enkeltneg, som ikke alle var lige dygtige til at binde. Negene skulle gerne holde til at blive forket, først på vognen, så i stak

derhjemme og til sidst på tærskemaskinen.

De fleste havde en enkelt so. De, der avlede mere korn, havde to. Når der skulle sælges smågrise, kom naboerne gående eller kørende med trillebør eller hestevogn, afhængig af, hvor mange grise, de ville købe. Så skulle de først ind at have kaffe og derefter ud at fordele grisene.

Det foregik ved lodtrækning med tændstikker. Den, der trak den længste tændstik, måtte tage den største gris osv. De, der kun skulle hjem med 1-2 smågrise, tog dem i en sæk på ryggen. Der blev ikke fedet ret mange grise op i Istrup. Jeg tror ikke, min far leverede mere end en snes grise om året, og han var en af dem, der leverede flest. De første år sendtes slagtesvinene til Esbjerg, senere til Struer og sidst til Thisted, hvortil vi leverede, så længe vi havde gården.

Min far og Jens Rødbro cyklede til slagterigeneralforsamling i Thisted, 25 km., hver vej. Det blev nemmere, da rutebilen kom omkring 1939-40. Man vågede altid på skift ved en so, når den skulle have grise, så alle kunne få noget søvn. Smågrisene blev taget fra, så soen ikke skulle lægge sig på dem. De kom over i en kurv eller en trætønde med halm. I 30'erne kostede smågrise kun 4-5 kr., slagtesvin 30-40 kr. En god kæelveko kostede en hundredekroneseddel, og det samme gjorde en fed stud. Der var ikke mange penge at slå til side med, men de var jo mere værd. Lyngbyboerne skulle også have en gris til opfedning til jul. Når de havde købt, gik de med den 30 pounds gris på ryggen over klitterne hjem til Lyngby.

Kilde: Sydthy Årbog 1991, side 21-27.